

Pensiju fondu **apskats**

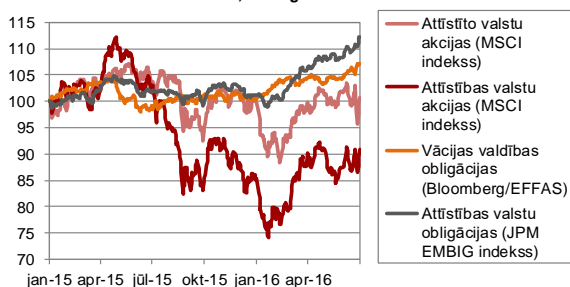
Nr. 18 | 2016. gada 2. ceturksnis

I Tirgus apskats

2016. gada otrajā ceturksnī lielākoties valdīja riskam labvēlīgs noskaņojums. Spēcīgu atbalstu praktiski visiem tirgus segmentiem, sākot ar drošajām etalona obligācijām un beidzot ar akcijām, nodrošināja tirgos strauji augušā pārliecība, ka pasaules nozīmīgākās centrālās bankas pastiprinās monetāros atbalsta pasākumus (Eirozonā, Japānā) vai reversēs līdzšinējos ierobežojošos soļus (Lielbritānija), vai arī apturēs likmju celšanu (ASV). Paralēli ASV turpināja uzlaboties ekonomisko datu plūsma, un arvien biežāk bija vērojami pozitīvi pārsteigumi. Noskaņojumu attīstības valstīs uzlaboja izejvielu tirgus atgūšanās no gada sākumā fiksētajiem vairāku gadu antirekordiem. Rezultātā pasaules finanšu tirgi ļoti viegli pārcieta vienu no pēdējo gadu lielākajiem politiskajiem notikumiem – Lielbritānijas nobalsošanu referendumā jūnija beigās par izstāšanos no Eiropas Savienības. Tirgus pirmā reakcija bija izteikti negatīva, taču tad sekoja strauja riska aktīvu atgūšanās. Jau jūnija beigās daudzi akciju tirgi tirgojās virs pirmsreferenduma līmeņiem (piemēram, ASV akciju indekss S&P500 uz apskata rakstīšanas brīdi ir sasniedzis visu laiku augstāko atzīmi).

2016. gada 2. ceturksnī labākus rezultātus rādīja obligāciju tirgus. Piemēram, Vācijas valdības obligāciju ar termiņu garāku par 1 gadu indekss trīs mēnešos pieauga par 2,7%. Vēl labāk veicās obligācijām, kuras ietver riska komponenti. Attīstības valstu obligācijām papildus dzinējs bija riska prēmiju samazināšanās, kā rezultātā sektora indeksa *JPMorgan EMBIG* vērtība 2. ceturksnī palielinājās par 5,4%. Zemāku, bet tomēr pozitīvu atdevi spēja sniegt arī vairums akciju tirgu. Attīstīto valstu akciju indekss *MSCI World* ceturksni noslēdza ar 1,2% atdevi, bet attīstības valstu indekss *MSCI Emerging Markets* indekss ar 0,8% pieaugumu. Nedaudz sliktāki rezultāti atkal bija Eiropas akcijām - indeksa *Stoxx 600* vērtība trīs mēnešos samazinājās par 0,4%.

Finanšu tirgus segmentu sniegums
Indeksāts, 2015.g. sākums = 100

II Valsts fondēto pensiju plānu sniegums

2. ceturksnī augstāku ienesīgumu uzrādījuši tie plāni, kuri salīdzinoši lielāku daļu iegulda fiksēta ienākuma vērtspapīros. Tā konservatīvās kategorijas plānu vidējais svērtais ienesīgums trīs mēnešos bijis 0,57%. Sabalansēto plānu vidējā atdeve tikmēr bijusi 0,48%, aktīvo plānu kategorijas plānu 0,37%.

Arī pēdējā gada laikā labāko sniegumu uzrāda konservatīvie plāni (1,57%), kam seko sabalansētie un aktīvie plāni ar attiecīgi -0,47% un -1,54% ienesīgumiem. Rezultāts ir likumsakarīgs, jo augstas nenoteiktības periodos

labāko sniegumu uzrāda par drošākiem uzskatīti ieguldījumi, piemēram, augstas kvalitātes fiksēta ienākuma vērtspapīri, kas konservatīvajos plānos pārstāvēti plašāk.

VFPS plānu sniegums uz 2016. gada 2.cet. beigām

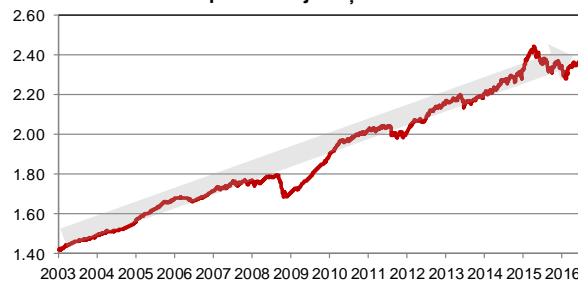
	Vidējais ienesīgums			
	1 gads	3 gadi*	5 gadi*	10 gadi*
Konservatīvie plāni	1.53%	2.58%	3.13%	4.10%
Sabalansētie plāni	-0.47%	3.01%	3.03%	3.62%
Aktīvie plāni	-1.54%	3.44%	3.32%	3.09%
Visu plānu vidējais ienesīgums	-0.61%	3.17%	3.24%	3.42%

* - Ienesīgums vidēji gadā

Avots: www.manapensija.lv, Latvijas Komerčbanku asociācija

VFPS plāni turpina uzrādīt labus rezultātus ilgākā termiņā. Visu plānu vidējais sniegums pēdējos 5 gados bijis 3,24% gadā, bet tie plāni, kuri darbojas jau vismaz 10 gadus, saviem dalībniekiem šajā laika periodā snieguši tiro atdevi 3,42% apmērā gadā.

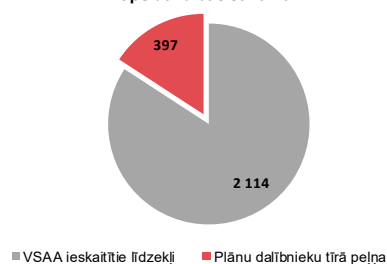
VFPS plānu vidējā daļas vērtība

VFPS plānu aktīvi

Valsts fondēto pensiju shēmas aktīvu apjoms 2. ceturksnī turpinājās augt. Trīs mēnešu laikā uzkrāto līdzekļu vērtība palielinājusies par 102 miljoniem, pārsniedzot 2,5 miljardus eiro. Latvijas Komerčbanku asociācijas aprēķini liecina, ka no šiem līdzekļiem aptuveni 2,1 miljardu veido dalībnieku veiktās iemaksas, bet teju 400 miljonus – VFPS dalībnieku peļņa, kas investīciju rezultātā gūta kopš shēmas darbības sākuma. Šī summa ir pensiju kapitāla tīrais pieaugums, no kura ir atskaitītas visas ar līdzekļu pārvaldīšanu un administrēšanu saistītās izmaksas (atlīdzības pārvaldītājiem, turētājbankām un citas). 2016. gada jūnija beigās vidējais uzkrājums uz vienu shēmas dalībnieku ir 1998 eiro.

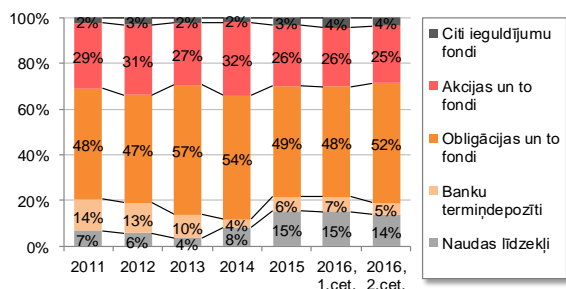
VFPS plānu aktīvu kompozīcija, miljonos EUR
Kopš darbības sākuma

Plānu investīciju struktūra

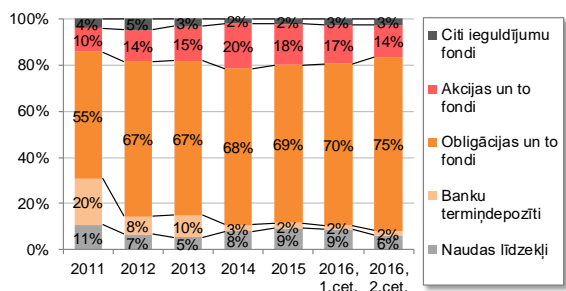
LKA dati uzrāda, ka pensiju 2. līmeņa aktīvo plānu pārvaldītāji turpina ieturēt piesardzīgu pozīciju pastiprinātās nenoteiktības apstākļos. Salīdzinot ar marta beigām, pārvaldītāji par 4 procenta punktiem (pp) līdz 52% no šo plānu neto aktīviem palielinājuši ieguldījumu daļu obligācijās un to fondos. Vienlaikus arī saglabāts augsts brīvo naudas līdzekļu īpatsvars (14%) un par 1pp samazināts akciju un to fondu īpatsvars līdz 25% no aktīvo plānu vērtības. Ņemot vērā rekordzemās termiņnoguldījumu likmes, par 2pp līdz 5% sarukusi arī depozītu daļa.

VFPS aktīvo plānu instrumentu struktūra

Būtiskas izmaiņas notikušas arī sabalansēto plānu struktūrā. Pārskata periodā par 5pp palielinājusies obligācijās ieguldīto līdzekļu daļa (75% no ieguldījumiem), akciju īpatsvars samazinājies no 17% līdz 14%, bet brīvo naudas līdzekļu daudzums veido 6% no kategorijas neto aktīviem.

VFPS sabalansēto plānu instrumentu struktūra

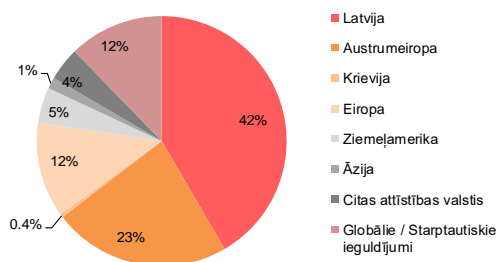

Konservatīvo plānu struktūra salīdzinājumā ar pārējām kategorijām lielas pārmaiņas nav piedzīvojuši. Lielāko daļu ieguldījumu (78% no šo plānu līdzekļu vērtības) veido obligācijas un to fondi, termiņnoguldījumus izvietoti 7% līdzekļu, bet naudas līdzekļu īpatsvars ir 15% apmērā.

Valūtu sadalījumā lielākā daļa VFPS līdzekļu nemainīgi ieguldīti eiro denominētos aktīvos (vairāk kā 92%). ASV dolāru pozīcijas veido ap 6%, bet pārējās valūtās ieguldīti 2% no pensiju 2.līmeņa līdzekļiem.

Ceturkšņa beigās 42% jeb vairāk nekā 1 miljards eiro no VFPS līdzekļiem ir ieguldīti Latvijā. Plānu pārvaldītāji turpinājuši ievērot plašu reģionālu diversifikāciju. Ieguldījumi Austrumeiropā un citās Eiropas valstīs veido attiecīgi 23% un 12% no VFPS aktīvo vērtības. 11% ieguldījumu veikti valstīs ārpus Eiropas, bet atlikušie 12% - starptautiskos tirgos.

VFPS līdzekļu izvietojums pa reģioniem

Vispārējā informācija

2016. gada 2. ceturkšņa beigās valsts fondēto pensiju shēmā darbojās 7 aktīvo pārvaldītāji, kuri pārvaldīja pensiju līdzekļus vairāk nekā 2,5 miljardu eiro vērtībā. Shēmas dalībniekiem ir iespējams izvēlēties starp 20 pensiju

plāniem. 8 no tiem ir aktīvas stratēģijas plāni, 4 ir sabalansētas stratēģijas plāni, bet 8 plāni veic konservatīvas stratēģijas ieguldījumus. Kopumā VFPS ir 1,257 miljoni dalībnieku. No tiem 801 tūkstošis dalībnieku ir izvēlējušies aktīvās, 337 tūkstoši – konservatīvās, 119 tūkstoši – sabalansētās kategorijas plānus.

III Privāto pensiju fondu sniegums

2. ceturkšņa beigās sabalansēto pensiju plānu ienesīgums ir palielinājies, salīdzinot ar 1. ceturkšņa beigām, un ir sasniedzis 1,10%, savukārt aktīvajiem pensiju plāniem ienesīgums, lai arī ir palielinājies, bet arvien vēl ir negatīvs – 0,38% apmērā. Labākus ienesīguma rādītājus šajā laika periodā uzrāda sabalansētie pensiju plāni, kur ieguldījumu īpatsvars fiksētā ienākuma vērtspapīros ir augstāks nekā aktīvajos pensiju plānos.

Ilgtermiņa pensiju plānu ienesīguma rezultāti ir stabili, un vidējā visu pensiju plānu investīciju atdeve 10 gados ir bijusi 3,49% gadā.

Privāto pensiju plānu sniegums uz 2016. gada 30. jūniju

	No gada sākuma	1 gads	3 gadi	5 gadi	10 gadi
Sabalansētie plāni	1,10%	0,29%	3,01%	3,32%	3,61%
Aktīvie plāni	-0,38%	-2,34%	4,21%	4,16%	3,17%
Visu plānu vidējais ienesīgums	0,52%	-0,60%	3,45%	3,61%	3,49%

* ienesīgums vidēji gadā

Avots: Latvijas Komerčbanku asociācija

Pensiju plānu aktīvi

2016. gada 2. ceturksnī privāto pensiju fondu uzkrātā pensiju kapitāla vērtība turpināja palielināties un pieauga par 8,5 miljoniem eiro, sasniedzot 340,3 miljonus eiro. Aktīvu pieaugums saistīts gan ar pozitīvu naudas plūsmu pensiju plānos 5,8 miljonu eiro apmērā, gan arī ar pozitīvu vidējo investīciju atdevi 2,7 miljonu eiro apmērā. Kopējās iemaksas pensiju plānos 2. ceturksnī sasniedza 14,1 miljonu eiro, kas ir par 15% zemāks rādītājs nekā 2015. gada 2. ceturksnī, kaut arī pensiju plānu dalībnieku skaits palielinājies vairāk par 17 tūkstošiem personu.

Individuālās iemaksas pensiju plānos

2. ceturksnī pensiju plānu dalībnieku individuālās iemaksas bija 11,8 miljoni eiro, kas ir par 17% jeb 2,4 miljoniem eiro mazāk nekā šajā pašā laika periodā pērn. Kaut arī pēdējo gadu laikā pensiju plānu dalībnieku skaits ir audzis, tieši individuālās iemaksas ir būtiski samazinājušās. Tas nozīmē - vai nu pensiju plānu dalībnieku finansiālā situācija ir pasliktinājusies, vai arī salīdzinoši zemie ienesīguma rādītāji nav stimulējuši esošo dalībnieku papildu iemaksu veikšanu, pat neraugoties uz iespējamām iedzīvotāju ienākuma nodokļa atlaidēm.

Darba devēju iemaksas pensiju plānos

Darba devēju iemaksu ziņā 2.ceturksnis ir bijis stabilāks, un iemaksu apjoms 2,3 miljoni eiro ir tikai par 2% zemāks nekā iemaksu apjoms šajā pat laika periodā 2015. gadā. Uzņēmumu skaits, kas veic iemaksas savu darbinieku labā, 2016. gada 2. ceturksnī ir pieaudzis par 9 uzņēmumiem, un kopējais darba devēju skaits ir 951. Pavisam nedaudz ir samazinājies kopējais darbinieku skaits, par kuriem uzņēmumi veic iemaksas privātajos pensiju fondos, bet savukārt kolektīvās dalības jauno darbinieku skaits, salīdzinot ar 2015. gada 2.ceturksni, ir zemāks par 45% jeb 227 darbiniekiem. Darba devēju līdzdalība privāto pensiju uzkrājumu veidošanā Latvijā nepieaug, ne skaita ziņā, ne iemaksu apjoma ziņā, kas skaidrojams ar to, ka arī ekonomiskās izaugsmes tempi būtiski nepieaug pēdējo gadu laikā.

Izmaksas un pārskaitījumi

2016. gada 2. ceturksnī izmaksātais privātās pensijas kapitāls sasniedza 8,3 miljonus eiro, kas ir par 12% jeb 1,1 miljonu eiro mazāk nekā 1.ceturksnī, bet savukārt par 63% jeb 3,2 miljoniem eiro vairāk nekā 2015. gada 2. ceturksnī. Tas norāda, ka iedzīvotāji ne tikai veic mazākas iemaksas pensiju plānos, bet arī palielina izmaksu apjomu. 94% no kopējā izmaksātā kapitāla

veido izmaksas privātpersonām, kuru vecums pārsniedz 55 gadus. Šī pozīcija, salīdzinot ar 2015. gada 2. ceturksni, ir augusi par 66%. Vidējais izmaksātais privātās pensijas kapitāls privātpersonām ir 1678 eiro, bet kolektīvās dalības līgumu dalībniekiem ir 2023 eiro. Pieaudzis arī apjoms, kas tiek izmaksāts pensiju plānu dalībnieku mantiniekiem – kā mantojuma summa ir izmaksāti 263 tūkstoši. eiro, kas par 74% pārsniedz pagājušā gada 2. ceturksnī izmaksāto summu un par 65% pārsniedz 2016. gada 1. ceturksnī izmaksāto summu. Kopā no dalības privātajos pensiju fondos 2016. gada 2.ceturksnī izstājušies 2639 dalībnieki, un to skaits ir pieaudzis par 52% (jeb 907 dalībniekiem), salīdzinot ar pagājušā gada 2.ceturksni. Pieaug arī dalībnieku aktivitāte attiecībā uz papildpensijas kapitāla pārveidumiem starp pensiju fondiem. 2.ceturksnī starp pensiju fondiem pārskaitītais kapitāls sasniedza 246 tūkstošus eiro, kas ir par 61% jeb 93 tūkstošiem eiro vairāk nekā 1. ceturksnī.

Vidējais uzkrātais kapitāls un dalībnieku vecums

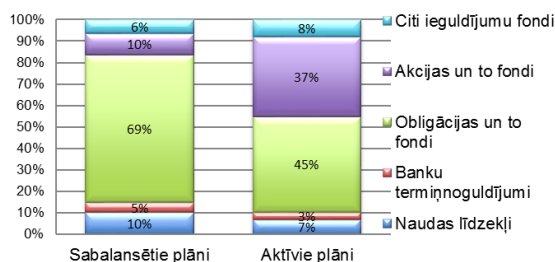
Vidējais uzkrātais privātās pensijas kapitāls uz 1 dalībnieku jūnijā beigās ir saglabājies līdzšinējā apmērā - 1299 eiro.

2016. gada 2.ceturksnī ir saglabājies vidējais pensiju plānu dalībnieku vecums - 46 gadi. Šis fakts vēl aizvien liecina par to, ka pensiju 3. līmeņa dalībai gados jaunāki cilvēki piesakās aizvien mazāk un liecina par vispārējo demogrāfisko situāciju Latvijā, kad sabiedrība pamazām novoco.

Pensiju plānu ieguldījumu struktūra

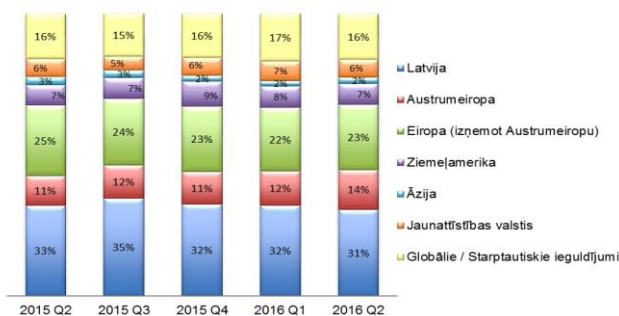
Pensiju 3. līmeņa pensiju plānu ieguldījumu struktūra 2.ceturksnī ir mainījies nedaudz. Par 1% punktu ir palielinājušies ieguldījumi akcijās: sabalansētajos pensiju plānos līdz 10% no vidējiem aktīviem, savukārt aktīvajos pensiju plānos – līdz 37% no vidējiem aktīviem. Tāpat pensiju fondi izmanto ieguldījumus obligācijās un ir palielinājuši savus ieguldījumus tajās par 3% punktiem. Pateicoties ieguldījumu pieaugumam akcijās un fiksētā ienākuma vērtspapīros, par 4% punktiem ir samazinājies naudas līdzekļu apjoms, kas glabājas banku kontos. Tāpat kā iepriekš, 91% no aktīviem tiek ieguldīti eiro valūtā.

Pensiju 3.līmeņa pensiju plānu ieguldījumu instrumenti 2016.gada 2.ceturksnī

2016. gada 2.ceturksnī par 1% pp ir samazinājušies ieguldījumi globālajos tirgos, savukārt par 3% pp ir palielinājušies ieguldījumi Eiropā. Ieguldījumu īpatsvars Latvijas ekonomikā ir nedaudz samazinājies par 1% pp un sasniedz 31% no kopējiem aktīviem.

Pensiju 3.līmeņa līdzekļu izvietojums pa reģioniem

Latvijā šobrīd darbojas 6 privātie pensiju fondi (5 – atklātie pensiju fondi un 1 slēgtais pensiju fonds), piedāvājot 15 dažādus pensiju plānus, kas atšķiras

pēc līdzekļu ieguldīšanas stratēģijas un ienesīguma rādītājiem (5 pensiju plāni ar sabalansētu ieguldījumu stratēģiju, 11 – ar aktīvu).

IV Latvijas pensiju sistēmai 20 gadi

Saskaņā ar OECD un ANO, Latvijā iedzīvotāju skaits vecumā starp 15 un 65 gadiem līdz 2075. gadam samazināsies par aptuveni 1/3 daļu. Savukārt attiecība starp iedzīvotājiem, kas vecāki par 65 gadiem, un aktīvā darbaspējas vecumā esošiem (starp 20 un 65 gadiem) pieaugs no pašreizējiem aptuveni 1 pret 3 līdz gandrīz 1 pret 2. Līdzīgi, un daudzviet pat vēl dramatiskāki procesi notiks visā attīstītajā pasaulē, sākot ar ASV, Vācijas un beidzot ar Japānu.

Pret demogrāfijas ilgtermiņa tendencēm ir ļoti grūti cīnīties; daudz saprātīgāk ir sākt tām savlaicīgi piemēroties. Latvija šeit var kalpot kā pozitīvs piemērs – nākotnes demogrāfisko tendenču atzišana ir pamatā tai 3 līmeņu pensiju sistēmai, kas Latvijā darbojas jau 20 gadus. Viens no tās pamata uzstādījumiem ir pakāpeniska pāreja no solidaritātes pensiju principa uz dalītu solidaritātes un uzkrājumu principu, tādējādi atvieglojot pensiju izmaksu slogu uz valsts budžetu, kā arī mazinot paļaušanos uz valsti kā vienīgo iztikas līdzekļu avotu, aizejot pensijā. Latvijas pensiju sistēmas ilgtspējību atzinīgi ir novērtējušas gan Eiropas Komisija, gan OECD, gan privātie pētnieki - Vācijas aktīvu pārvaldīšanas kompānija *Allianz Global Investors* jaunākajā, 2014. gada pētījumā atzina Latvijas pensiju sistēmu par vienu no desmit ilgtspējīgākajām pasaulē ar ļoti zemu nepieciešamību pēc papildus reformām.

Viens no mūsu sistēmas stabilitātes stūrakmeņiem ir pensiju 2. un 3. līmenis. It īpaši nozīmīgs ir 2. jeb tā saucamais fondētais pensiju līmenis. No tradicionālā 1. jeb nefondētā līmeņa, kurā reāla nauda nekrājas un valsts virtuāli iegūst saistības pret nākotnes pensionāriem, 2 pensiju līmenī nākotnes pensiju saistībām tiek novirzīta daļa no sociālā nodokļa – reāla nauda. Kopš 2003. gada to pārvalda valsts izvēlēti un cieši uzraudzīti neatkarīgi profesionāli tirgus dalībnieki – ieguldījumu pārvaldes sabiedrības, ieguldot līdzekļus vietējos un ārvalstu finanšu instrumentos.

Vērtējot pensiju sistēmas 2. un 3. līmeni, apskatīsim četrus "I":

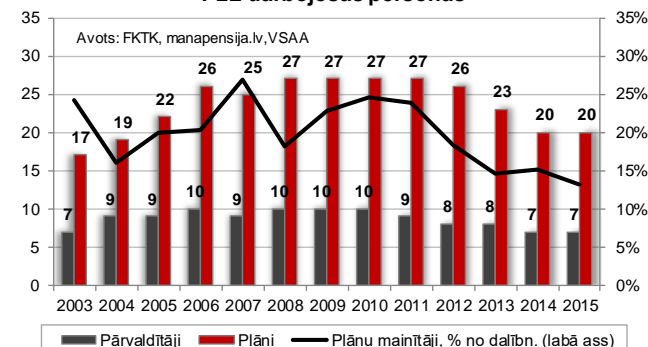
- izvēle;
- ieguldījumi;
- ienesīgums;
- iemaksas.

Izvēle

Šobrīd 2. pensiju līmenī septiņas sabiedrības pārvalda kopumā 20 pensiju plānus ar atšķirīgām ieguldījumu stratēģijām. 2. līmeņa apkalpošanā ir iesaistītas visas nozīmīgākās finanšu starpniecības kompānijas Latvijā, gandrīz visas ir lielāko komercbanku meitas uzņēmumi. Konkurence sektorā ir asa, klientiem ir lielas izvēles iespējas. Ko tie arī izmanto - gadā aptuveni 15% jeb gandrīz 200 tūkstoši no P2L dalībniekiem nomaina ieguldījumu plānu.

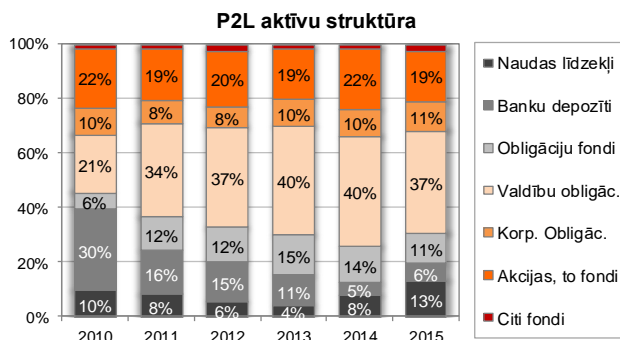
Diezgan līdzīga lielas konkurences / plašas izvēles situācija ir arī 3. jeb privātajā pensiju līmenī – šeit darbojas 5 pensiju fondi, kuru pārziņā ir 14 atklātie pensiju plāni.

P2L darbojošās personas

Ieguldījumi

Pensiju plānu ieguldījumu struktūra nav statiska, bet gan mainīga. Ieguldījumu pārvaldes sabiedrības nodarbina analītiķus, ekonomistus, riska menedžerus, portfeļu pārvaldniekus, kuru uzdevums ir sekot notikumiem un tendencēm pasaules ekonomikā un finanšu tirgos, ar mērķi izvēlēties tos finanšu instrumentus, kuri attiecīgajā momentā piedāvā, pēc pārvaldnieka uzskata, vislabāko riska un atdeves attiecību. Piemēram, 2010. gadā, kad banku termiņdepozītu bija svārstījās starp 5% un 10% gadā, pārvaldnieki uzskatīja depozītus par vienu no piemērotākajām vietām, kur pelnīt, un tie veidoja gandrīz trešdaļu no P2L plānu līdzekļiem. Noguldījumu likmēm pazeminoties, depozītu relatīvā pievilcība kritās, un šie līdzekļi pārceļoja valdību obligācijās.

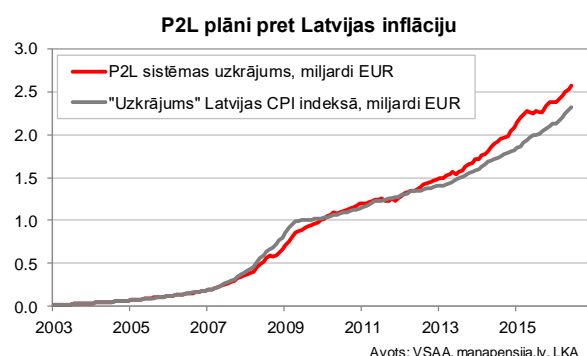
Avots: LKA aprēķini

Kā apliecinājums aktīvam un dinamiskam pārvaldīšanas stilam kalpo arī nesensais naudas līdzekļu pieaugums P2L plānu aktīvu struktūrā (13% uz 2015. gada beigām). Tādējādi pārvaldītāji reaģē uz pēdējā laikā pieaugošo nesekmīgumu pasaules finanšu tirgos un mazina portfeļu riska līmeņus. Līdzīgs dinamisks pārvaldīšanas stils tiek pieņemts arī privātajos 3. līmeņa pensiju plānos.

Ienesīgums

Investīciju tīrais ienesīgums (pēc komisijām) kopš darbības sākuma tiem P2L plāniem, kuri savu darbību uzsāka 2003. gada sākumā, ir robežās no 3,5% līdz 4,2% gadā konservatīvajiem plāniem un starp 3,5% un 4,5% gadā aktīvajiem plāniem. Un tas ir par spīti tam, ka pa vidu bija 2008. gada pasaules finanšu tirgus sabrukums, Eirozonas izjukšanas stresi 2011. gadā, resursu un attīstības valstu akciju tirgus lejupslīde kopš 2014. gada. Saskaņā ar LKA aplēsēm, P2L ieguldīto līdzekļu kopējā investīciju atdeve kopš 2003. gada sākuma līdz šī gada jūnijam ir 69,7%.

Viens no visbiežāk lietotajiem mēriem starp Latvijas pensiju sistēmas kritiķiem un citiem permanentiem vaidētājiem ir P2L plānu nespēja pārspēt inflāciju. Muļķības! Pirmkārt, Latvijas patēriņa cenu indekss laika posmā no 2003. gada janvāra līdz 2016. gada jūnijam ir audzis par 72,6%. Tikai nedaudz straujāk par iepriekšminēto P2L sistēmas atdevi. Taču galvenais - lai objektīvi izvērtētu un salīdzinātu investīciju atdevi ar inflāciju, ir jāņem vērā arī tas, kad un kādos apjomos VSAA ir ieskaitījuši līdzekļus sistēmā. LKA veica attiecīgus aprēķinus un simulāciju, un rezultāts ir zemāk ilustrācijā. (P2L aktīvu uzkrāšanās VSAA iemaksu un investīciju peļņas rezultātā salīdzināta ar alternatīvu, ja VSAA iemaksas tiktu "investētas" Latvijas patēriņa cenu indeksā.)

P2L plānu atdeve netika līdzīgai inflācijai līdz 2008. gadam - kad Latvijā risinājās ekonomikas pārkaršanas procesi. Taču tolaik sistēmā bija akumulēts relatīvi maz naudas. Savukārt kopš 2012. gada P2L plāni veiksmīgi tiek galā ar tiem uzticēto līdzekļu reālās pirkspējas saglabāšanu un pavairošanu.

Iemaksas

Sistēmas ilgtspējīgums automātiski nenozīmē, ka nākotnes pensionāriem Latvijā ir garantēta pārtikas iztikšana. Kā atzīmē Eiropas Komisija, Latvijas pensiju politika ir ilgtspējīga no publisko finanšu viedokļa, tajā pašā laikā pensiju adekvātuma / ienākuma atvietošanas problēma saglabājas. Pensiju uzkrājumi no tukša gaisa neradīsies. Pensijas apmērs pēc 10, 20, 50 gadiem būs tieši atkarīgs no katra veiktajām sociālajām iemaksām (lasiet: oficiālās algas!), kuras veidos 1. un 2. līmeņa kapitālu.

Taču arī ar to būs par maz no aizvietojamības viedokļa. Saskaņā ar LKBA aplēsēm, 1. un 2. līmenī uzskaitītie / uzkrātie līdzekļi pat pie relatīvi pozitīviem ekonomikas procesiem pensijā gājējiem spēs nodrošināt vidēji 50% aizvietojamību pirmspensijas darba algas ieņēmumiem. Te parādās privāto uzkrājumu nepieciešamība - kaut vai nelielas, bet regulāras iemaksas 3. līmeņa jeb privātajos pensiju fondos, dzīvības apdrošināšanas polisēs (izmantojot valsts piedāvātās nodokļu atgūšanas iespējas), vai līdzekļu uzkrāšana privātajos vērtspapīru portfeļos, banku depozītos utt.

Privātie pensiju fondi 18 darbības gados

2016. gadā, kad Latvijas pensiju sistēma atzīmē 20 gadu pastāvēšanas jubileju, atskatoties uz privāto pensiju fondu darbību kopš 1998. gada, var konstatēt, ka 25% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem jeb 261 925 dalībnieki ir uzsākuši veidot uzkrājumus privātajos pensiju fondos. Savukārt tikai 6% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem pensiju fondos ir iesaistīti ar sava darba devēja starpniecību.

79% no kopējiem pensiju plānu dalībniekiem ir privātpersonas, kuras savus uzkrājumus veido pašas, bet 21% jeb 55 543 ir uzņēmumu darbinieki, par kuriem iemaksas veic darba devēji.

Kopējais aktīvu apjoms 340 miljonu eiro apmērā privātajos pensiju fondos veido tikai 5% no iekšzemes kopprodukta. Šādi attīstības tempi ir vērtējami kā lēni - jo jebkura brīvprātīgā sistēma ilgtermiņa uzkrājumos nav sevi pilnībā attaisnojuši, lai lielākai sabiedrības daļai nodrošinātu sociālu atbalstu vecumdienās. Vēl jo vairāk, valsts iestādēm nav tiesību savā darba samaksas struktūrā iekļaut privāto pensiju uzkrājumus, kā tas ir iespējams pārējās ES dalībvalstīs.

Diemžēl Latvijas privātajos pensiju fondos iesaistās gados vecāki cilvēki, nevis tie, kas uzsākuši savas darba gaitas un kuriem būtu vieglāk un ar mazākām ikmēneša iemaksām veidot uzkrājumus. Lai sasniegtu situāciju, ka katrs, uzsākot darba gaitas, sāk veidot privātās pensijas uzkrājumus, ir visticamāk, jānomainās vairākām paauzēm, ja līdzdalība paliek pilnīgi brīvprātīga. Lai uzkrājumus stimulētu, būtu jāveic izmaiņas normatīvajos aktos, kā pašlaik to jau dara vairākas Rietumeiropas valstis: darba samaksā obligāti jāiekļauj ne tikai darba alga, bet arī uzkrājums privātai pensijai. Arī OECD šādu rekomendāciju ir ieteicis Vācijai, kuras sociālā sistēma arī lielā mērā balstās uz paauzdu solidaritātes principu. Savukārt Lielbritānija šo sistēmu ("auto-enrollment") ir ieviesusi jau pirms vairākiem gadiem un ir panākusi, ka 90% strādājošajiem tiek veidoti privātās pensijas uzkrājumi papildus valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām.

Sabiedrībai ir pieejama lapa www.manapensija.lv, kā arī katra privātā pensiju fonda mājaslapas, kas sniedz iedzīvotājiem informāciju par Latvijas pensiju sistēmu un konkrētu pensiju plānu darbību. Savukārt www.latvija.lv iedzīvotāji var noskaidrot savu pensiju 1. un 2. līmenī uzkrāto kapitālu, kas ļauj aprēķināt sev nepieciešamo privātās pensijas (pensiju 3. līmeņa) kapitāla apjomu pensijas vecumā. Nenoliedzami augstāku ienākumu līmeni pensijā iedzīvotāji var sasniegt, izmantojot visas pensiju sistēmas komponentes, t.i. 1., 2. un 3. pensiju līmeni.

Apskatu sagatavoja LKA ieguldījumu pārvaldes sabiedrību komiteja un LKA Privāto pensiju fondu komiteja